

Michał Lukoszek

Tożsamość kapłana i jego postawa wobec świata w nauczaniu Jana Pawła II

Być kapłanem dzisiaj to tytuł jednego z rozdziałów jubileuszowej refleksji Jana Pawła II z okazji 50. rocznicy jego święceń kapłańskich¹. Można powiedzieć, że to krótkie zdanie wyraża problem zawsze ważny i aktualny, również w czasach nam współczesnych. Kim jest kapłan? Jakie jest jego posłannictwo? Co określa jego tożsamość? Czy wreszcie, czego od niego oczekują ludzie? To zaledwie niektóre tylko pytania, jakie nasuwają się w refleksji nad wspomnianą frazą.

W ramach tego artykułu podejmiemy zatem próbę uchwycenia zasadniczych elementów, które stanowią o tożsamości kapłana, idąc w ślad za myślą Jana Pawła II. W pierwszej jego części ukażemy kapłana jako tego, którego posługa ze swej natury zakorzeniona jest w rzeczywistości nadprzyrodzonej, w drugiej zaś części podejmiemy próbę przedstawienia zasadniczej postawy kapłana wobec współczesnego świata.

I. Kapłan jako „człowiek – *sacrum*”

Przyjęty przez człowieka ochrzczonego sakrament święceń sprawia, iż zyskuje on szczególny udział w kapłaństwie Chrystusa. Odtąd w ramach swojej misji kapłan przyjmuje na siebie zadania, które w istocie różnią się od tych, które wchodzą w obszar działalności typowej dla instytucji społeczno-politycznych. Jan Paweł II zdecydowanie opowiada się przeciwko pojmowaniu posługi kapłańskiej w kategoriach świeckich, jakoby celem działania kapłana było propagowanie li tylko sprawiedliwości i miłości w świecie². Papież podkreśla na pierwszym miej-

¹ Por. Jan Paweł II, *Dar i tajemnica. W pięćdziesiątą rocznicę moich święceń kapłańskich*, Kraków 1996, s. 81.

² Por. Jan Paweł II, *Prezbiterat – służebne uczestnictwo w kapłaństwie Chrystusa*, w: *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II – Kościół*, Kraków –

scu transcendentne pochodzenie władzy kapłańskiej. Zupełnie odmiennie niż w przypadku urzędników władzy świeckiej kapłan nie staje w obliczu ludu już uformowanego, ale jest powołany właśnie do tego, aby służył tworzeniu i kształtowaniu Ludu Bożego. Celem kapłaństwa służebnego jest przekazywanie życia Bożego. Będąc szczególną posługą na rzecz wspólnoty, jak podkreśla Autor wielu *Listów do kapłanów*, kapłaństwo jest pochodzącym z pełni Chrystusowego kapłaństwa darem dla niej. Nie można go postrzegać jako rzeczywistości wtórnej względem społeczności na zasadzie wezwania bądź delegacji³.

Papież wyraża głębokie przekonanie, że powołanie kapłańskie jest misterium wynikającym ze szczególnej relacji z Bogiem. Tajemnica ta, jak stwierdza w swojej jubileuszowej refleksji, polega na szczególnej wymianie – *admirabile commercium*, która dokonuje się pomiędzy Bogiem a człowiekiem. Mówiąc ściśle, w ślad za słowami papieża, w tym misterium człowiek oddaje Chrystusowi swoje człowieczeństwo, aby On mógł posłużyć się nim jako narzędziem zbawienia; z kolei Chrystus, który przyjmuje ten dar, czyni człowieka „jakby swoim *alter ego*”⁴.

Na pytanie: co to znaczy być kapłanem?, postawione w obliczu 50. rocznicy święceń kapłańskich⁵, Jan Paweł II odpowiada, powołując się na słowa św. Pawła⁶: „kapłan jest przede wszystkim szafarzem Bożych tajemnic”⁷. Wyjaśniając samo pojęcie „szafarz”, które postrzega jako głęboko zakorzenione w Ewangeli, zauważa, że osoba określana tym mianem nie jest właścicielem dóbr, ale

jest tym, któremu właściciel powierza swoje dobra, ażeby nimi zarządzał w sposób sprawiedliwy i odpowiedzialny. Tak właśnie

Ząbki 1999, s. 221; por. E. Ozorowski, *Kościół. Zarys eklezjologii katolickiej*, Wrocław 2005, s. 125.

³ Por. Jan Paweł II, *Kapłaństwo służebne*, w: *Listy Ojca Świętego Jana Pawła II do wszystkich kapłanów Kościoła na Wielki Czwartek (1979-1997)*, Kraków 1998, s. 17; por. G. Koch, *Sakramentologia – zbawienie przez sakramenty*, Kraków 1999, s. 323.

⁴ Jan Paweł II, *Dar i tajemnica*, dz. cyt., s. 70-71.

⁵ Por. tamże, s. 69.

⁶ „Niech więc uważają nas ludzie za sługi Chrystusa i za szafarzy tajemnic Bożych! A od szafarzy już tutaj się żąda, aby każdy z nich był wierny” (1 Kor 4, 1-2).

⁷ Jan Paweł II, *Dar i tajemnica*, dz. cyt., s. 69.

kapłan otrzymuje od Chrystusa dobra zbawienia, ażeby je we właściwy sposób rozdzielał ludziom, do których jest posłany⁸.

Dalej doprecyzowuje, że chodzi w tym wypadku o dobra wiary, stąd kapłan jest człowiekiem słowa Bożego, sakramentu oraz tajemnicy wiary. Są to dobra przeznaczone dla wszystkich; dostęp do nich urzeczywistnia się właśnie poprzez wiarę; są one dziedzictwem odkupienia świata dokonanego przez Chrystusa. Z Jego ustanowienia jednak, kapłan ma udzielać tych dóbr innym⁹.

Zagadnienie tożsamości kapłańskiej Jan Paweł II rozważa również w kontekście działania Ducha Świętego. Kapłan poprzez sakrament święceń zostaje namaszczony Duchem Świętym, zyskując szczególny udział w kapłaństwie Chrystusa, w którym jako jedynym istnieje niewyczerpalna pełnia tego namaszczenia jako daru¹⁰. Duch Święty jest Parakletem, w mocy którego Chrystus pozostaje obecny w swoim Kościele po swoim odejściu do Ojca. Pocieszyciel daje Życie, które objawiło się w tajemnicy paschalnej, a zapoczątkowane zostało Chrystusowym zmartwychwstaniem. Zgodnie z papieską myślą

kapłaństwo jest całe na służbie tego Życia. Świadczy o nim poprzez posługę Słowa, rodzi je, odradza je i pomnaża poprzez posługę sakramentów. Kapłan sam przede wszystkim żyje tym Życiem, ono jest źródłem jego kapłańskiej dojrzałości, jest też gwarantem duchowej płodności całej kapłańskiej posługi! Sakrament święceń wyciska szczególny charakter na duszy kapłana, a – raz przyjęty – trwa w nim jako źródło łaski sakramentalnej, wszystkich owych darów i charyzmatów, jakie odpowiadają powołaniu do służby kapłańskiej w Kościele¹¹.

Tożsamość kapłana ukształtowana jest przede wszystkim przez jedyne w swoim rodzaju zjednoczenie z Chrystusem wynikające z sakramentu święceń. Swego rodzaju definicji tożsamości kapłańskiej można upatrywać we fragmencie jednej z katechez środowych wygłoszonych przez Papieża w ramach cyklu nauk o Kościele. Jan Paweł II stwierdza tam mianowicie, iż

⁸ Tamże, s. 70.

⁹ Por. tamże.

¹⁰ Por. Jan Paweł II, *Tożsamość kapłana*, w: *Listy Ojca Świętego Jana Pawła II do wszystkich kapłanów Kościoła na Wielki Czwartek (1979-1997)*, dz. cyt., s. 191-193.

¹¹ Tamże, s. 195-196.

Prezbiter jest w sposób ontologiczny uczestnikiem kapłaństwa Chrystusa. Jest „człowiekiem – *sacrum*”, wyznaczonym jak Chrystus do sprawowania kultu Ojca oraz prowadzenia misji ewangelizacyjnej, dzięki której szerzy i ofiaruje braciom rzeczy święte – prawdę, łaskę Bożą¹².

Analizując przytoczoną wypowiedź, można wyróżnić w niej następujące elementy, które potraktujemy jako punkty wyjściowe do pogłębionej refleksji odnośnie do tożsamości kapłana. Są nimi: uczestnictwo w kapłaństwie Chrystusa, przeznaczenie do sprawowania kultu Ojca oraz głoszenie Ewangelii.

1. Uczestnictwo w kapłaństwie Chrystusa

Jan Paweł II, przybliżając tajemnicę kapłaństwa, przypomina prawdę o jedynym kapłaństwie Chrystusa. Chrystus, będąc jedynym Arcykapłanem Nowego Przymierza, jest równocześnie Ofiarą swojego kapłaństwa, która pozostaje niezmienna i zawsze aktualna w całej ekonomii zbawienia (por. Hbr 7, 24-28). Tym samym, konkluduje papież, nie ma potrzeby, a nawet nie mogą istnieć kapłani obok bądź ponad Chrystusem, który jest jedynym Pośrednikiem pomiędzy Bogiem a ludźmi (por. Hbr 9, 15; Rz 5, 15-19). Ponadto nikt inny poza Nim nie jest kapłanem w tym samym sensie¹³.

Kapłan zatem to człowiek, który posiada udział w jedynym kapłaństwie Chrystusa. Staje się ono jego udziałem poprzez przyjęcie sakramentalnych święceń kapłańskich. Kapłaństwo służebne zakłada wprawdzie przyjęcie sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego, jednak skutkiem sakramentu ordynacji jest naznaczenie, dzięki działaniu Ducha Świętego, szczególnym znamieniem oraz upodobnienie do Chrystusa Kapłana tak, że może skutecznie działać w Jego zastępstwie¹⁴. Autor katechez środowych zauważa, że

¹² Jan Paweł II, *Prezbiterat – służebne uczestnictwo w kapłaństwie Chrystusa*, dz. cyt., s. 221.

¹³ Por. tamże, s. 217; por. A. Garuti, *Il mistero della Chiesa. Manuale di ecclesiologia*, Roma 2004, s. 334-335; por. H. Ćmiel, *Pismo Święte o pojednaniu*, „Dissertationes Paulinorum” t. 18/2009, s. 33.

¹⁴ Por. tamże, s. 220; por. Sobór Watykański II, Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis*, 2; dalej: DK.

dla tych, którzy otrzymują to znamię wraz z sakramentalnym namaszczeniem Ducha Świętego, oznacza ono szczególną konsekrację, w odniesieniu do chrztu i bierzmowania; głębsze upodobnienie do Chrystusa Kapłana, który czyni ich swymi aktywnymi sługami w sprawowaniu oficjalnego kultu Boga i w uświęcaniu Braci; władzę służebną, sprawowaną w imieniu Chrystusa, Głowy i Pasterza Kościoła¹⁵.

Prawda o uczestnictwie w Chrystusowym kapłaństwie prowadzi w konsekwencji do momentu, w którym kapłan może odczytać prawidłowo swoją tożsamość wyłącznie w świetle tajemnicy Chrystusa czy też wychodząc od Chrystusa, co najdoskonalej wyraża się w maksymie *sacerdos alter Christus*. Papież widzi kapłana jako tego, który wzięty jest z ludzi i dla ludzi ustanowiony w sprawach, które odnoszą się do Boga (por. Hbr 5, 1). Stąd, aby wymiar ludzki kapłańskiej posługi mógł w pełni się urzeczywistniać, musi być zakorzeniony w Bogu¹⁶. Następca św. Piotra przypomina zatem, że kapłaństwo, będąc uczestnictwem w kapłaństwie Chrystusa, jest jednocześnie

kontynuacją samego Chrystusa, Najwyższego i Jedyne Kapłana Nowego i Wiecznego Przymierza¹⁷.

Ponadto zauważa, że Chrystusowe kapłaństwo odznaczające się absolutną nowością w historii zbawienia jest jedynym i niezastąpionym wzorem kapłaństwa chrześcijanina, a zwłaszcza prezbitera¹⁸. Kolejną konsekwencją sakramentalnego udziału w kapłaństwie Chrystusa jest sakramentalne uobecnianie Zbawiciela w Kościele i dla Kościoła. Objawia się to szczególnie w autorytatywnym głoszeniu słowa Bożego, sprawowaniu sakramentów świętych oraz w pełnej miłości trosce o powierzona wspólnotę aż do całkowitego daru z siebie. Zatem, posługując się słowami Jana Pawła II,

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Por. Jan Paweł II, *Tożsamość kapłana*, dz. cyt., s. 193.

¹⁷ Por. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*, 12; dalej: PDV.

¹⁸ Tamże.

celem życia i działania kapłanów jest głoszenie Ewangelii światu i budowanie Kościoła w imieniu i zastępstwie Chrystusa (*in persona Christi*), Głowy i Pasterza¹⁹.

2. Sprawowanie kultu Ojca

Pod pojęciem kultu rozumie się pełne czci odniesienie Kościoła i jego członków do Trójjedynego Boga, które dokonuje się w Jezusie Chrystusie, wyraża się zaś w rozmaitych indywidualnych bądź społecznych formach. Kult w sposób doskonały dokonywany jest przez Chrystusa – jedyne kapłana. Do uczestnictwa w Jego kultycznym działaniu powołany jest każdy chrześcijanin, który przez chrzest został konsekrowany do partycypowania w chrześcijańskim kulcie religijnym. Na mocy wspólnego kapłaństwa oddaje Bogu kult przez składanie duchowych ofiar, wypełniając w swoim życiu wolę Bożą. Szczególnym podmiotem kultu jest kapłan, który uzdolniony jest poprzez sakrament ordynacji do działania *in persona Christi*²⁰. Od kapłana oczekuje się posługi sakramentalnej, poprzez którą dostępne stają się Chrystusowe tajemnice. Szczególnie dwie posługi są zarezerwowane wyłącznie kapłanom, a mianowicie celebrowanie Eucharystii oraz sakramentu pokuty²¹. Kapłani zatem są nieodzowni do sprawowania sakramentów. Bez sukcesji wkładania rąk wspólnota Kościoła utraciłaby zdolność bycia w pełni ludem kapłańskim. Kościół zawsze będzie potrzebował ludzi, którzy będą gotowi na podjęcie ofiary oddania się na służbę Chrystusowi, któremu użyczą swoich rąk i ust. Potrzebni są słudzy ołtarza, którzy podejmą misję sług ołtarza, którzy będą jednocześnie przewodnikami ludu jako kapłani i prorocy w swobodzie królewskiego ducha²².

Analiza wypowiedzi i dokumentów autorstwa Jana Pawła II pokazuje, że najwięcej miejsca odnośnie do zagadnienia kultu sprawowanego przez kapłana papież poświęca jego eucharystycznej posłudze. Jest to kult skierowany do Boga samego przez

¹⁹ Tamże, 15; por. A. Garuti, *Il mistero della Chiesa*, dz. cyt., s. 336.

²⁰ Por. B. Migut, *Kult. III. W Kościele katolickim. A. Aspekt teologiczny*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 10, Lublin 2004, kol. 183, 185.

²¹ Por. A. Garuti, *Il mistero della Chiesa*, dz. cyt., s. 337.

²² Por. E. Ozorowski, *Kościół*, dz. cyt., s. 126.

Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym²³. Nie zapomina przy tym o innych sakramentach i aktach służby kapłańskiej, wyraźnie jednak stwierdza, że

cała posługa i wszystkie sakramenty zwrócone są ku Eucharystii, w której zawiera się całe duchowe dobro Kościoła²⁴,

którym jest sam Chrystus. W innym miejscu stwierdza, że kult Boży urzeczywistnia się zwłaszcza w Eucharystii²⁵.

Podjmując zagadnienie kultu sprawowanego przez kapłana, biskup Rzymu przywołuje fragment tekstu *Konstytucji dogmatycznej o Kościele*. Dokument soborowy we wspomnianym miejscu stwierdza mianowicie, że kapłani

swój święty urząd sprawują przede wszystkim w kulcie czy uczcie eucharystycznej, w której działając w zastępstwie (*in persona*) Chrystusa i głosząc Jego tajemnice, łączą modlitwy wiernych z ofiarą Tego, który jest ich Głową, i uobecniają we Mszy świętej aż do przyjścia Pańskiego (por. 1 Kor 11, 26) jedyną ofiarę świętą Nowego Testamentu mianowicie Chrystusa, ofiarującego się raz jeden Ojcu na ofiarę niepokalaną (por. Hbr 9,11-28)²⁶.

Rozważając znaczenie posłannictwa kapłanów w odniesieniu do Eucharystii, papież przypomina, że w sakramencie tym dokonuje się na pierwszym miejscu odnowienie na ołtarzu ofiary złożonej przez Chrystusa na krzyżu, jako centralnego momentu dzieła odkupienia. Chrystus jest Kapłanem i Hostią, sprawcą powszechnego zbawienia, On doskonale spełnia wolę Ojca:

Jest On Najwyższym Kapłanem Nowego i Wiecznego Przymierza, który urzeczywistnia nasze zbawienie, oddaje Ojcu doskonały kult. Dawne, starotestamentalne obrzędy były jedynie

²³ Por. Jan Paweł II, *List Ojca Świętego Jana Pawła II do wszystkich biskupów Kościoła i tajemnicy i kulcie Eucharystii*, Rzym 24.02.1980 r., 3.

²⁴ Jan Paweł II, *Kult eucharystyczny zasadniczym posłannictwem prezbiterów*, w: *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II – Kościół*, dz. cyt., s. 231; por. tenże, *List Ojca Świętego Jana Pawła II do wszystkich biskupów Kościoła i tajemnicy i kulcie Eucharystii*, dz. cyt., 2.

²⁵ Jan Paweł II, *Misja prezbiterów w sakramentalnej posłudze uświęcania*, w: *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II – Kościół*, dz. cyt., s. 229.

²⁶ Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele Lumen gentium*, 28; dalej: KK.

zapowiedzią tego kultu. [Chrystus] zniósł wszelkie dawne ofiary, by ustanowić nową ofiarę przez oddanie się woli Ojca²⁷.

Następca św. Piotra przekonuje, że człowiek nie może ztracić poczucia wdzięczności oraz długu wobec Stwórcy za ogrom darów, jakie otrzymał. Co więcej, jedynie on, jako jedyna istota rozumna spośród wszystkich stworzeń, może je rozpoznać i wyrażać wdzięczność za nie. Z drugiej jednak strony, zauważa papież, kondycja człowieka naznaczona jest ograniczonością i grzesznością, które są przyczyną niezdolności do tego rodzaju aktu sprawiedliwości wobec Stwórcy. Wspomniany akt staje się możliwy jedynie dzięki Chrystusowi i Jego kapłańskiej ofierze, w którą włącza On człowieka. W Eucharystii dokonuje się tajemnica usprawiedliwienia w oczach Ojca całej ludzkości i stworzenia. W niej

Chrystus oddaje Ojcu wszystko to, co od Niego pochodzi. Re-alizuje się w Eucharystii jakieś dogłębne „misterium sprawiedliwości stworzenia wobec Stwórcy”. Kapłan sprawując codziennie Eucharystię, zstępuje do głębi tego misterium²⁸,

sprawując kult w zjednoczeniu ze Zbawicielem.

3. Przepowiadanie Ewangelii

Trwając zawsze w duchu nauczania Soboru Watykańskiego II, biskup Rzymu zwraca uwagę na powierzoną kapłanom misję przepowiadania Ewangelii. W nauczaniu soborowym w ramach posługi biskupa i prezbitera nie stawia się na pierwszym miejscu momentu kultowo-kapłańskiego. Przynajmniej taką samą wagę przypisuje się zadaniu głoszenia słowa Bożego. Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* uczy, iż

w osobach biskupów, których pomocnikami są kapłani, obecny jest wśród wiernych Pan Jezus Chrystus, Kapłan Najwyższy. Siedząc bowiem po prawicy Ojca, przebywa równocześnie w zgromadzeniu swoich biskupów i za pośrednictwem przede

²⁷ Jan Paweł II, *Kult eucharystyczny zasadniczym posłannictwem prezbiterów*, dz. cyt., s. 229-230.

²⁸ Jan Paweł II, *Dar i tajemnica*, dz. cyt., s. 72.

wszystkim ich szaczonej służby Słowo Boże głosi wszystkim narodom, a wiernym udziela sakramentów wiary²⁹.

Ewangelizacyjną misję kapłanów Jan Paweł II ukazuje na tle prorockiego posłannictwa wszystkich ochrzczonych. Głoszenie Ewangelii jest powołaniem każdego wyznawcy Chrystusa, który winien ją przekazywać w sposób coraz pełniejszy wierzącym oraz oznajmiać niewierzącym. We wspólnocie Kościoła misja ewangelizacyjna szczególnie została powierzona kapłanom³⁰.

Papież z całym przekonaniem nazywa kapłana, jako autentycznego przewodnika wspólnoty i szafarza Bożych tajemnic, człowiekiem słowa Bożego, będącym ofiarnym i niestrudzonym głosicielem Ewangelii³¹. Przypomina za nauczaniem Soboru Watykańskiego II, że pierwszą funkcją prezbiterów jest głoszenie słowa Bożego, jako że podstawę zarówno osobistego, jak i wspólnotowego życia chrześcijańskiego stanowi wiara pobudzana i karmiona tym słowem³².

Kapłan w kontekście swojej misji ewangelizacyjnej jest duchowym przewodnikiem wspólnoty. Głosząc Ewangelię o królestwie Bożym, wypełnia posłannictwo, którego przedmiotem jest wzywanie każdego człowieka do posłuszeństwa wiary oraz prowadzenie uczniów Chrystusa ku coraz głębszemu poznaniu i uczestniczeniu w tajemnicy Boga objawionej w Chrystusie. Owoce owej misji w dużej mierze zależą od postawy samego głosiciela Dobrej Nowiny. Papież podkreśla, że konieczna wręcz jest w tym względzie osobista zażyłość przepowiadającego ze Słowem Bożym, któremu na pierwszym miejscu on winien pozwolić przenikać swoje serce, by Ono przenikając je zrodziło w kapłanie nową mentalność, którą papież określa mianem „zamyślenia Chrystusowego”. Ten, kto głosi Ewangelię, winien najpierw stać się doskonałym uczniem Jezusa, poznającym prawdę i rzeczywiście wolnym wobec okoliczności obcych i sprzeciwiających się Dobrej Nowinie. Dokonać się to może jedynie wtedy, gdy

²⁹ KK, 21; G. Koch, *Sakramentologia – zbawienie przez sakramenty*, dz. cyt., s. 321.

³⁰ Por. Jan Paweł II, *Misja ewangelizacyjna prezbiterów*, w: *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II – Kościół*, dz. cyt., s. 221.

³¹ Por. Jan Paweł II, *Dar i tajemnica*, dz. cyt., s. 88; por. E. Ozorowski, *Kościół*, dz. cyt., s. 125.

³² Por. Jan Paweł II, *Misja ewangelizacyjna prezbiterów*, dz. cyt., s. 221; por. KK, 28.

wiernie trwa on w Słowie Bożym. Ponadto kapłan powinien być pierwszym wierzącym w Słowo, a w spełnianej posłudze winna towarzyszyć mu świadomość, że

nie jest on panem Słowa: jest jego sługą. Nie jest jedynym posiadaczem tego Słowa: jest dłużnikiem Ludu Bożego. Właśnie dlatego, że głosi Ewangelię i po to, aby mógł to czynić, kapłan – tak jak Kościół – powinien pogłębiać świadomość, że sam musi być nieustannie ewangelizowany³³.

Biskup Rzymu zwraca szczególną uwagę na fakt, iż przedmiotem przepowiadania jest słowo Boże, któremu należy się najwyższy szacunek. Podkreśla, że nie jest ono zwyczajnym wypowiedaniem się jako realizacja potrzeby wyrażania i przekazywania własnych myśli, czy też dzieleniem się jedynie własnym doświadczeniem, które nie może być w żadnym wypadku jedyną ani główną normą przepowiadania. Kapłanowi winna towarzyszyć nieustannie świadomość głoszenia słowa Bożego domagającego się głoszenia w całej jego pełni, które nie może podlegać manipulacji, zmianom czy dostosowaniu do osobistych upodobań. Misja głoszenia słowa Bożego jest uczestnictwem w pośrednictwie Chrystusa objawiającego Boską Prawdę. W konsekwencji udziałem kapłana jest odpowiedzialność za głoszenie całego słowa Bożego oraz jego interpretacja zgodna z wiarą Kościoła³⁴. Przepowiadanie Ewangelii ma być podstawowym celem każdego kapłana, gdyż słowo Boże rodzi wiarę i rozwija ją, dzięki czemu powstaje wspólnota wiernych³⁵.

II. Kapłan wobec współczesnego świata

Niemalym wyzwaniem dla kapłaństwa i zachowania jego tożsamości są uwarunkowania, a jednocześnie oczekiwania współczesnego świata. Jan Paweł II w przywołanej już książce napisanej z okazji 50. rocznicy swoich święceń kapłańskich zadaje pytanie:

³³ PDV, 26.

³⁴ Por. Jan Paweł II, *Misja ewangelizacyjna prezbiterów*, dz. cyt., s. 223.

³⁵ Por. tamże, s. 225; por. DK, 4.

Co znaczy być kapłanem dzisiaj, w kontekście wielkich przemian, kiedy jesteśmy na progu trzeciego tysiąclecia?³⁶.

Dając odpowiedź na nie, papież podkreśla pewien charakterystyczny rys życiowej postawy kapłana. Jest to postawa charakteryzująca się swego rodzaju ambiwalencją polegającą na obecności w świecie, a jednocześnie zachowaniu pewnego krytycznego dystansu wobec niego. Wymowny w tym względzie jest przywoływany przez Autora środowych katechez fragment dekretu *Presbyterorum ordinis*, w którym Sobór Watykański II uczy, że prezbiterzy na skutek swojego powołania i przyjętych święceń zostają wydzieleni z Ludu Bożego. Celem jednak takiego odłączenia nie jest separacja od wspólnoty, ale możliwość całkowitego poświęcenia się dziełu, które jest właściwe ich powołaniu. Kapłani nie mogliby być rzeczywiście świadkami Chrystusa, gdyby nie byli świadkami i szafarzami rzeczy nadprzyrodzonych, z drugiej strony jednak nie byłiby w stanie służyć ludziom, gdyby pozostali wyobcowani w stosunku do ich egzystencji. Dekret stwierdza dalej, że posługa prezbiterów

domaga się w szczególny sposób, by nie upodobniali się do tego świata; równocześnie jednak wymaga, by na tym świecie żyli wśród ludzi i jako dobrzy pasterze znali swe owce i starali się doprowadzić także te, które nie są z ich owczarni, by i one usłyszały głos Chrystusa i aby nastąpiła jedna owczarnia i jeden Pasterz³⁷.

W tej perspektywie biskup Rzymu widzi kapłana jako krytycznego i czujnego obserwatora procesów dokonujących się w historii, promotora autentycznej odnowy z zachowaniem całkowitej wierności słowu Bożemu i Tradycji³⁸.

Oryginalne ujęcie tej prawdy następcą św. Piotra przedstawił, inspirując się zdaniem zaczerpniętym z *Listu do Hebrajczyków* – „Jezus Chrystus wczoraj i dziś, ten sam także na wieki” (Hbr 13, 8), akcentując zwłaszcza owo „dziś”. By ukazać oryginalność papieskiej myśli, niech w tym miejscu będzie wolno przytoczyć dłuższy passus jego wypowiedzi:

³⁶ Jan Paweł II, *Dar i tajemnica*, dz. cyt., s. 81.

³⁷ DK, 3.

³⁸ Por. Jan Paweł II, *Dar i tajemnica*, dz. cyt., s. 82; por. A. Garuti, *Il mistero della Chiesa*, dz. cyt., s. 337.

Kapłan nie powinien się obawiać być „nienowoczesnym”, ponieważ ludzkie „dziś” każdego kapłana jest osadzone w „dziś” Chrystusa Odkupiciela. Największym zadaniem dla kapłana każdego czasu jest odnajdywać z dnia na dzień to swoje „dziś”. To Chrystusowe „dziś” jest zanurzone niejako w całej historii – w przeszłości, a równocześnie w przyszłości świata i każdego człowieka oraz każdego kapłana. Tak więc jeżeli jesteśmy zanurzeni z naszym ludzkim, kapłańskim „dziś”, w owym „dziś” Jezusa Chrystusa, nie ma zasadniczo obawy o to, że staniemy się „wczorajsi”, zacofani. Chrystus jest miarą wszystkich czasów. W Chrystusie, w Jego Bosko-ludzkim, w Jego kapłańskim „dziś” rozwiązuje się u podstaw cała antynomia pomiędzy „tradycjonalizmem” i „pragmatyzmem”³⁹.

Następca św. Piotra przestrzega przed niezwykle niebezpiecznymi i szkodliwymi próbami zeświecczenia kapłana. Podkreśla, że rzeczą wielkiej wagi jest, by był on blisko ludzi i ich problemów, jednak zawsze jako kapłan spoglądający na życie w perspektywie zbawienia oraz krzewienia królestwa Bożego. Podkreśla, że fundamentalną sprawą dla Kościoła jest zachowanie tożsamości kapłana w wymiarze wertykalnym⁴⁰. Z przekonaniem zapewnia, że okres po Soborze Watykańskim II, choć naznaczony na pewnym etapie kryzysem tożsamości kapłańskiej na skutek niewłaściwego odczytania nauczania soboru oraz wpływu pewnych trendów kulturowych, pokazuje niezwykle wielkie zapotrzebowanie na posługę kapłańską ze strony ludzi świeckich autentycznie żyjących wiarą oraz duchem apostołskim. Kapłan zatem, stwierdza Jan Paweł II, jest dzisiaj bardzo potrzebny, jednak nie w postaci zlaicyzowanej, ale takiej, która czerpie z Ewangelii oraz Tradycji Kościoła⁴¹. Kapłan jest człowiekiem szczególnie poświęconym Bogu, z którym wierni szukają spotkania, oczekując, że spotkają w nim tego, którego sam Chrystus wybrał, uprawomocnił i posłał, by w zastępstwie Chrystusa podnosił, oświecał, dawał wskazówki i pokrzepiał. Podobnie można spotkać się z każdym wierzącym, jednak w urzędzie owo spotkanie nabiera wymiaru instytucjonalnego i jest darem, któremu można bezpiecznie zaufać ze względu na wierność Boga

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Por. Jan Paweł II, *Św. Jan Maria Vianney – wzór dla wszystkich kapłanów*, w: *Listy Ojca Świętego Jana Pawła II do wszystkich kapłanów Kościoła na Wielki Czwartek (1979-1997)*, dz. cyt., s. 142.

⁴¹ Por. Jan Paweł II, *Tożsamość kapłana*, dz. cyt., s. 194.

Przymierzu, które w Chrystusie zawarł z ludźmi⁴². Papież zdecydowanie przypomina, że ludzie oczekują, aby kapłan był dla nich znakiem i drogowskazem. Przestrzega przed pokusą zeświecczenia i upodobnienia się do świata, gdyż, jak twierdzi, ci, którzy domagają się zeświecczenia życia kapłańskiego, opuszczają kapłana, gdy ten ulegnie tej pokusie. Zapewnia, iż ludziom zawsze będzie potrzebny kapłan świadomy pełnego sensu swojego kapłaństwa, to znaczy kapłan głęboko wierzący, odważnie wyznający swoją wiarę, oddany modlitwie, nauczający z całym przekonaniem, poświęcający się służbie, wdrażający w swoje życie ewangeliczne błogosławieństwa, umiejący bezinteresownie miłować, będący bliski wszystkim, zwłaszcza najbardziej potrzebującym. Kapłan powinien wreszcie być bliski wszystkim sprawom ludzkim, ale na sposób kapłański⁴³.

Postawa całkowitego oddania się Chrystusowi odpowiada oczekiwaniom współczesnego człowieka wobec kapłana. Mianowicie pragnie on przede wszystkim Chrystusa. Papież przypomina, że

o wszystko to, czego [człowiek] potrzebuje w wymiarze ekonomicznym, społecznym i politycznym, może zwrócić się do innych. Kapłana prosi o Chrystusa! I ma prawo oczekiwać tego od kapłana szczególnie poprzez głoszenie Słowa Bożego. Ale to przepowiadanie ma zmierzać do tego, aby człowiek spotkał Jezusa, zwłaszcza w tajemnicy Eucharystii, która jest żywym sercem Kościoła i kapłańskiego życia⁴⁴.

Poruszając zagadnienie kapłańskiej tożsamości, należy również zaznaczyć, że kapłan jest człowiekiem, który obcuje ze świętością Boga. Posługując się papieskimi słowami, można powiedzieć, że

Majestat Boży jest majestatem świętości. W kapłaństwie człowiek ku tej świętości dźwiga swoją duszę, wstępuje niejako na wyżyny, na które kiedyś został wprowadzony prorok Izajasz. Równocześnie kapłan przeżywa codziennie, poniekąd nieustannie, zstępowanie tej świętości Boga ku człowiekowi⁴⁵.

⁴² Por. G. Koch, *Sakramentologia – zbawienie przez sakramenty*, dz. cyt., s. 303.

⁴³ Por. Jan Paweł II, *Kapłaństwo służebne*, dz. cyt., s. 21-22.

⁴⁴ Jan Paweł II, *Dar i tajemnica*, dz. cyt., s. 82-83.

⁴⁵ Tamże, s. 85; por. B. Testa, *Sakramenty Kościoła*, Poznań 1998, s. 319.

Odpowiedzią na świętość Boga ma być szczególna świętość kapłana. Papież podkreśla, iż

Chrystus potrzebuje kapłanów świętych! Świat dzisiejszy woła o kapłanów Świętych! Tylko kapłan święty może stać się w dzisiejszym, coraz bardziej zsekularyzowanym świecie przejrzystym świadkiem Chrystusa i Jego Ewangelii. Tylko w ten sposób kapłan może stawać się dla ludzi przewodnikiem i nauczycielem na drodze do świętości, a ludzie – zwłaszcza ludzie młodzi – na takiego przewodnika czekają. Kapłan może być przewodnikiem i nauczycielem o tyle, o ile stanie się autentycznym świadkiem!⁴⁶.

Jan Paweł II, na podstawie swojego wieloletniego doświadczenia w posłudze kapłańskiej i biskupiej, przypomina, że skuteczne duszpasterstwo może wyrastać jedynie „z gleby kapłańskiej świętości”⁴⁷. Zgodnie z jego przekonaniem, kluczem do autentycznych sukcesów duszpasterskich nie są środki materialne, zwłaszcza bogate. Duszpasterskie zaangażowanie wydaje owoce przede wszystkim na gruncie świętości kapłańskiego serca. Świętość kapłańskiego życia, wyrażająca się w modlitwie i medytacji, w duchu ofiary i gorliwości misyjnej pozostaje sekretem skuteczności posłannictwa kapłana⁴⁸. Zachodzi zatem ścisła zależność pomiędzy posługą a jego osobistym uświęceniem. Duszpasterstwo prowadzone przez niego będzie tym bardziej skuteczne, im bardziej będzie on święty. Z drugiej strony, im bardziej zaangażuje się w swoją posługę, tym bardziej będzie się uświęcał. Kapłan bowiem zasadniczo powinien uświęcać się przez wykonywanie posług, które wynikają z przyjętego sakramentu⁴⁹.

Kapłańskie życie oddane bez reszty Bogu ma istotne znaczenie w relacjach eklezjalnych. Kapłan jest tym, który został wzięty z ludu i dla ludu ustanowiony w tym, co odnosi się do Boga (por. Hbr 5, 1). Papież uczy, że kapłan żyje dla ludzi świeckich, ożywiając i umacniając ich w wykonywaniu powszechnego kapłaństwa wiernych. Kapłaństwo wiernych zaś, przypomina,

⁴⁶ Tamże, s. 86.

⁴⁷ Tamże, s. 87.

⁴⁸ Por. tamże, s. 87-88; por. Jan Paweł II, *Kapłaństwo służebne*, dz. cyt., s. 20-21.

⁴⁹ Por. E. Ozorowski, *Kościół*, dz. cyt., s. 125.

polega na składaniu duchowej ofiary z życia, dawaniu świadectwa zasadom chrześcijańskim w rodzinie, na podejmowaniu zadań w świecie i na uczestnictwie w ewangelizacji braci⁵⁰.

Kapłan w stosunku do laikatu jest tym, który jako wyświęcony działa *in persona Christi*, wprowadzając ludzi w nowe życie oraz czyniąc ich uczestnikami Chrystusowych tajemnic

Słowa, przebaczenia, Chleba życia, by jednoczył ich w Jego Ciało, by pomagał im żyć i działać w wymiarze zbawczych Bożych zamierzeń. Słowem, kapłańska tożsamość objawia się w „twórczym” rozwijaniu przejętej od Jezusa Chrystusa miłości dusz⁵¹.

Podsumowanie

Poszukując odpowiedzi na pytanie o zasadnicze rysy tożsamości kapłana w nauczaniu Jana Pawła II, zwłaszcza w kontekście czasów nam współczesnych, można postawić tezę, iż to, co na nią się składa, zawiera się w treści użytego przez papieża pojęcia, iż kapłan to „człowiek – *sacrum*”. Zawiera się w nim prawda o szczególnym posłannictwie kapłana wobec ludu Bożego, w ramach którego istotne znaczenie ma jego wertykalne odniesienie do Boga. Człowiek przyjmujący sakrament święceń w szczególny sposób oddaje Chrystusowi swoje człowieczeństwo na służbę dziełu zbawienia, stając się w ten sposób *alter Christus*. Udział w Chrystusowym posłannictwie urzeczywistnia się przez to, że kapłan staje się szafarzem Bożych tajemnic dzięki ontologicznemu uczestnictwu w kapłaństwie Chrystusa, przez co uzdolniony jest do sprawowania prawdziwego kultu Bożego oraz zobowiązany do przepowiadania Ewangelii.

Jako uczestnik jedyne kapłaństwa Chrystusa, sprawujący swoje funkcje w Jego zastępstwie (*in persona Christi*), urzeczywistnia sprawowanie doskonałego kultu Ojca przez Chrystusa. Idąc za papieską myślą, należy stwierdzić, iż najpełniej dokonuje się to w Eucharystii, w której dokonuje się uobecnienie centralnego momentu dzieła zbawienia, a mianowicie ofiary złożonej

⁵⁰ Jan Paweł II, *Św. Jan Maria Vianney – wzór dla wszystkich kapłanów*, dz. cyt., s. 142.

⁵¹ Tamże; szczegółowo o relacji pomiędzy kapłaństwem służebnym a kapłaństwem powszechnym por. E. Ozorowski, *Kościół*, dz. cyt., s. 129-132.

na krzyżu, w której Chrystus jest równocześnie Kapłanem oraz Hostią.

Niezwykle ważnym znamieniem tożsamości kapłańskiej jest przeznaczenie do głoszenia Ewangelii. Biskup Rzymu podkreśla odpowiedzialność kapłana za przepowiadanie Dobrej Nowiny, uważając je za pierwszą ze wszystkich funkcji prezbiterów. Z przepowiadania bowiem słowa Bożego rodzi i rozwija się wiara, dzięki której powstaje wspólnota wiernych.

Lektura papieskich tekstów dostarcza wskazówek dla kapłanów odnośnie do postawy wobec świata. Wyraźnie wynika ona ze wspomnianych rysów osoby kapłana ontologicznie, na mocy sakramentu święceń zjednoczonego z Chrystusem. Kapłan zatem jest człowiekiem, który żyje w określonym środowisku ludzkim, jest świadkiem i towarzyszem życia człowieka, jednak bezwzględnie winien wystrzegać się ulegania pokusie upodobnienia się do świata w imię uniknięcia zarzutu o staroświeckość i zacofanie. Kapłan ma być człowiekiem stojącym blisko spraw ludzkich, a nawet w nich uczestniczącym, zawsze jednak na sposób kapłański.

Świadomość oraz zachowanie tożsamości przez kapłana jest wyzwaniem niezwyklej wagi. Ceną jest tu owocność posłannictwa powierzonego wyświęconym szafarzom. Kapłani są dziś niezwykle potrzebni światu, ale przede wszystkim tacy, którzy będą troszczyć się o swoje podobieństwo do Chrystusa.